

ЛИСТОПАД

У листопаді відзначається:

– **100 років** від початку занять (1917) у Херсонському державному педагогічному інституті, заснованому на базі евакуйованого Юр'євського учительського інституту (Тарту), нині – Херсонський державний університет.

1.11 – **1991** – Верховна Рада України прийняла „Декларацію прав національностей України”.

– **130 років** від дня народження **Самуїла Яковича Маршака** (1887–1964).

Російський поет і перекладач, один із засновників радянської та сучасної російської літератури для дітей, редактор журналу „Горобець”. Автор памфлетів, поем, п'єс-казок, віршованих повістей „Дванадцять місяців”, „Містер-Твістер”, „Весела мандрівка від А до Я” та ін., автобіографічної повісті „На початку життя”, віршів, присвячених Україні, перекладів творів українських письменників. Лауреат Державної премії СРСР (1942, 1946, 1949, 1951).

6.11 – **1943** – військами Першого Українського фронту визволено Київ від німецько-фашистських загарбників.

– **100 років** від дня народження **Олександри Михайлівни Бандури** (1917–2010).

Український педагог-методист, літературознавець, кандидат педагогічних наук, викладач української мови та літератури в середній школі, науковий співробітник Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР (1951–1988). Автор посібників для вчителів з вивчення творчості Л. І. Глібова, І. П. Котляревського в школі, „Вивчення елементів теорії літератури в 4–7 кл.”, „Наукові основи підручника з літератури”, нарису „Василь Стефаник”.

Лауреат Державної премії УРСР (1977).

7.11 – 160 років від дня народження **Дмитра Івановича Багалія** (1857–1932).

Український історик, педагог, архівознавець, громадський і культурно-освітній діяч, організатор освіти та науки, академік Всеукраїнської АН, член Старої Київської громади, професор і ректор Харківського університету та Полтавського інституту народної освіти, голова Харківської міської думи, керівник правління Харківської громадської бібліотеки та видавничого комітету Харківського товариства поширення грамотності в народі. Один із засновників УАН та Всенародної бібліотеки при Академії, харківського товариства „Просвіта”, науково-дослідної кафедри історії України, перший директор Науково-дослідного інституту Т. Шевченка. Автор понад 400 праць з історії, історії культури, освітньої та архівної галузі України.

– 150 років від дня народження **Марії Склодовської-Кюрі** (1867–1934).

Французький і польський фізик, хімік, член Паризької медичної академії, директор Інституту радію, перша жінка-професор Сорбонни. Разом із чоловіком П. Кюрі заклали основи вчення про радіоактивність урану, відкрили полоній і радій (атомну масу, місце в періодичній таблиці Менделєєва). Перша жінка-лауреат Нобелівських премій з фізики (1903) та хімії (1911).

– 110 років від дня народження **Михайла Семеновича Гриценка** (1907–1992).

Український педагог, доктор педагогічних наук, фахівець у галузі історії педагогіки, відмінник народної освіти УРСР, учитель трудових шкіл, профшкіл, ФЗУ, робфаків. Заступник директора і завідувач кафедри педагогіки й психології Запорізького педагогічного інституту, завідувач кафедри педагогіки Одеського державного університету, Одеського педагогічного інституту іноземних мов, доцент кафедри

педагогіки Одеського педагогічного інституту імені К. Д. Ушинського, старший науковий співробітник і професор-консультант НДІ педагогіки УРСР. Автор наукових праць з історії школи в Україні, історії педагогіки, навчальних посібників з періодизації історії освіти, історії педагогіки для педінститутів УРСР тощо.

8.11 – 130 років від дня народження Нестора Михайловича Малечі (1887–1979).

Український мовознавець, етнограф, краєзнавець, фольклорист, педагог, кандидат філологічних наук, професор, фахівець у галузі вивчення лексики творів Т. Шевченка, шкільний інспектор Київської округи, завідувач бюро мовознавства АН УСРР, професор Уральського педагогічного інституту. Автор словників до „Кобзаря”, підручників і посібників для ліквідації неписьменності серед дорослого населення, посібника „Українська мова. Книжка для гуртків самоосвіти українського населення РРФСР”.

9.11 – День української писемності та мови.

– День Преподобного Нестора-літописця Печерського.

– 145 років від дня народження Богдана Сильвестровича Лепкого (1872–1941).

Український письменник, перекладач, літературознавець, педагог, викладач української, польської та німецької мов і літератур у народних школах Тернопільщини, професор і завідувач кафедри української літератури Ягеллонського університету в Кракові, організатор і керівник Товариства вищої освіти та викладач курсів українознавства у Берліні. Автор історичної тетралогії про гетьмана Мазепу та історичних повістей „Вадим”, „Крутіж”, „Орли”, книги спогадів „Казка мого життя”, літературознавчої праці „Начерк історії української літератури”, упорядник антології української поезії, науковий редактор першого

„Повного видання творів Т. Шевченка”.

- 14.11 – **285 років** від дня народження **Андрія Федоровича Бачинського (1732–1809)**.

Український греко-католицький церковний і культурно-громадський діяч, просвітитель, ініціатор і головний провідник національного і релігійного відродження Закарпаття. Організатор шкільної освіти, навчання закарпатців у Львівському університеті, видання руських шкільних підручників, захисник рідної мови, єдності віри, відстоював ідею обов’язкової початкової освіти. Засновник богословської семінарії, єпископської бібліотеки та єпархіального архіву в Ужгороді, семінарії при церкві Святої Варвари у Відні, видавець слов’яно-руської Біблії (у 5 т.), яка в науці дістала назву „Біблія Бачинського”.

- 15.11 – **155 років** від дня народження **Герхарта Гауптмана (1862–1946)**.

Німецький драматург і романіст, автор оповідань, романів, віршів, драматичних творів „Перед заходом сонця”, „Свято миру”, „Візник Геншель”, „Затоплений дзвін”, „Ткачі” та ін. Лауреат Нобелівської премії (1912) з літератури.

- **105 років** від дня народження **Андрія Самійловича Малишка (1912–1970)**.

Український поет-пісняр, перекладач, літературний критик, громадський діяч, автор збірок поезій „Батьківщина”, „До бою вставайте”, „Україно моя”, текстів пісень „Знову цвітуть каштани”, „Пісня про Київ”, „Пісня про рушник”, „Вчителька” та ін. Лауреат Державної премії СРСР (1947, 1954), Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка (1964, 1969).

- 16.11 – **Міжнародний день толерантності**.

– **50 років** тому (1967) ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР ухвалили постанову „Про поліпшення підготовки наукових

й науково-педагогічних кадрів”.

– **120 років** від дня народження **Йосипа Захаровича Штокала** (1897–1987).

Український математик, професор, академік і член Президії АН УРСР, викладач Київського університету, завідувач сектору історії природознавства і техніки Інституту історії АН УРСР, член-кореспондент Міжнародної академії історії наук. Розробник української наукової термінології (упорядник 18 російсько-українських термінологічних словників), ініціатор і керівник видання „Історія вітчизняної математики”, монографії „Науково-технічний прогрес в Україні” (у 5 т.).

18.11 – **370 років** від дня народження **П’єра Бейля** (1647– 1706).

Французький філософ-скептик, теолог, публіцист, один із ранніх представників французького просвітництва. Автор праці „Словник історичний та критичний”, що мала великий вплив на діячів доби Просвітництва і заклала підвалини Бібліотеки Конгресу США.

19.11 – **80 років** тому (1937) Рада Народних Комісарів (РНК) УРСР ухвалила постанову „Про заходи остаточної ліквідації неписьменності серед дорослих”.

20.11 – **Всесвітній день дитини.**

– **1959** – Генеральна Асамблея ООН проголосила „Декларацію прав дитини”.

– **100 років** тому (1917) ухвалено III Універсал Української Центральної Ради, яким проголошено утворення Української Народної Республіки (УНР) як автономної державної одиниці Російської республіки.

21.11 – **150 років** від дня народження **Дмитра Матвійовича Синцова** (1867–1946).

Український математик, доктор математики, професор, організатор вищої освіти в УСРР, громадський діяч,

академік АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР, викладач Казанського університету і гімназії, Вищого гірничого училища Катеринослава, керівник Харківського математичного товариства, директор НДІ математики і механіки Харківського університету. Автор праць з питань педагогіки, викладання математики в середній і вищій школах, підручників для університетів і педінститутів.

22.11 – **День Свободи.**

24.11 – **День пам'яті жертв голодомору та політичних репресій.**

– **Всеукраїнська акція „Засвіти свічку”.**

– **40 років** тому (1977) ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР ухвалили постанову „Про перехід на безкоштовне користування підручниками учнями загальноосвітніх шкіл”.

– **385 років** від дня народження **Бенедикта Спінози** (справж. – Барух, 1632–1677).

Нідерландський філософ-матеріаліст, пантеїст, критик церковно-теологічного світогляду, засновник нової системи поглядів (критичне переосмислення філософії Декарта). Автор праць „Короткий трактат про Бога, людину та її щастя”, „Богословсько-політичний трактат”, „Етика” та ін.

25.11 – **455 років** від дня народження **Лопе де Веги** (1562–1635).

Іспанський драматург, поет і прозаїк епохи Відродження, неперевершений комедіограф, автор поем, віршів, романів, трактатів, придворної комедії „Собака на сні”, п'єс „Овеча криниця”, „Учитель танців”, „Дівчина з глечиком”, автобіографічного роману-драми „Доротей” та ін.

– **305 років** від дня народження **Шарля Мішеля Епе** (Де Лепе, 1712–1789).

Французький педагог, основоположник французької системи навчання глухих – „мімічного методу”, „системи методичних знаків” (пристосованої до навчальних потреб мови жестів глухих), засновник першої у світі школи для

глухонімих дітей (1760), пізніше – в інших країнах, у тому числі в Росії (1806). Автор підручників і посібників з навчання глухонімих за допомогою методичних знаків.

– **130 років** від дня народження **Миколи Івановича Вавілова (1887–1943)**.

Український і російський учений-генетик, біолог, член АН УРСР і АН СРСР, президент Всесоюзної академії сільськогосподарських наук імені В. І. Леніна (ВАСГНІЛ, 1929–1935), основоположник сучасного вчення про біологічні засади селекції, учення про центри походження культурних рослин, імунітет рослин. Автор закону гомологічності рядів у спадковій мінливості організмів, праць із проблем високогірного землеробства, освоєння пустель, питань екології тощо.

26.11
(ін. 8.12) – **135 років** від дня народження **Григорія Пилиповича Шерстюка (1882–1911)**.

Український мовознавець, педагог, культурно-освітній і громадський діяч, видавець, народний учитель Полтавщини, рецензент підручників, дитячої літератури, науково-популярних книжок. Засновник першого українського педагогічного видавництва „Український учитель”, першого українського педагогічного журналу „Світло” (1910–1914). Автор популярної „Короткої української граматики для школи” (у 2 ч.), педагогічних статей „Початкова освіта”, „Борис Грінченко і вкраїнська школа”, „Польська педагогіка”, перекладів казок братів Грімм.

29.11 – **215 років** від дня народження **Вільгельма Гауфа (1802–1827)**.

Німецький письменник-романтик, домашній учитель, редактор популярної газети „Ранковий листок”. Автор збірника „Казки для синів і дочок освічених станів” – „Маленький Мук”, „Карлик Ніс”, „Холодне серце” та ін., написаних на основі фольклору й арабських казок, романів „Ліхтенштейн”, „Мемуари Сатани”.

30.11 – **350 років** від дня народження **Джонатана Свіфта** (1667–1745).

Англійський письменник-сатирик ірландського походження, майстер алегорії, знаменитий представник епохи Просвітництва, церковний діяч, публіцист, магістр мистецтв, декан собору Святого Патріка і почесний громадянин Дубліна. Автор фантастично-пригодницького роману „Мандри Гуллівера” (у 4 ч.), памфлетів, присвячених боротьбі ірландського народу за свої права: „Казка діжки”, „Битва книг”, „Листи сукнаря”.

– **70 років** від дня народження **Катерини Вакулівни Мотрич** (1947).

Українська письменниця, автор романів, збірок оповідань, повістей „Соняхи”, „Перед храмом любові і болю”, творів у формі молитви („Молитва до мови”, „Молитва до України” та ін.), історичного роману „Ніч після сходу сонця”, роману „Досвіток”.